

Příběh zákona o pedagogických pracovnících a změny předpokladů pro výkon učitelské profese

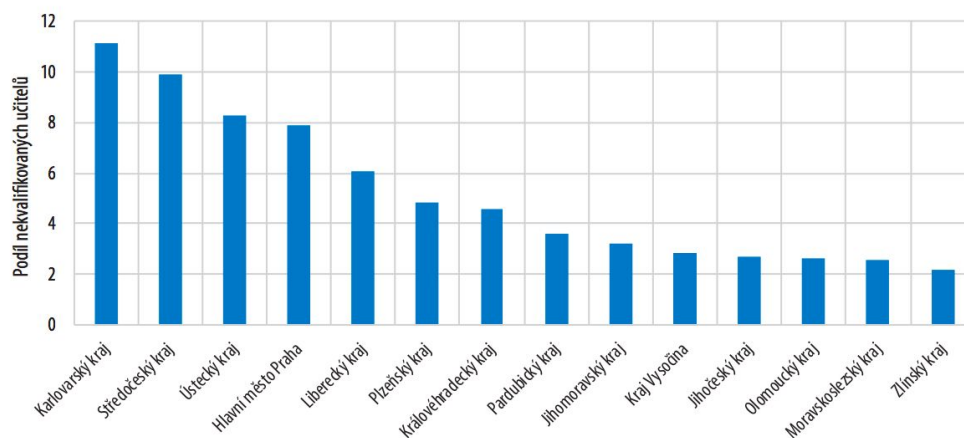
Slovníček pojmů, které se často pletou (!)
<p>„Kvalifikovanost“ pedagogických pracovníků znamená to, že učitelé splňují zákonem požadované (a tedy povinné) předpoklady na jejich vzdělání (např. vystudování magisterského studijního programu v oblasti pedagogických věd) a mohou tedy vykonávat pedagogickou činnost (tj. učit). Konkrétní příklad: Učitel má vystudovaný magisterský studijní program v oblasti pedagogických věd zaměřený na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy, přičemž může takto učit v podstatě kterýkoli předmět na druhém stupni ZŠ a SŠ. Za splnění této povinnosti je odpovědný ředitel školy. Pokud to však není možné zajistit, existuje výjimka (viz níže).</p>
<p>„Aprobovanost“ pedagogických pracovníků znamená to, že učitelé vykonávají svoji práci (učí) v oblasti vzdělávání (oboru, předmětu), který vystudovali (tedy uplatňují svou oborovou odbornost). Konkrétní příklad: Učitel má vystudovaný magisterský studijní program matematika v kombinaci např. s anglickým jazykem na Pedagogické fakultě UK a učí přímo matematiku a angličtinu. Toto však zákon nepožaduje a zajištění aprobované výuky je plně v rukou a na zvážení každého ředitele školy (viz níže).</p>

- Zcela nový zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících vstoupil v účinnost **1. 1. 2005**, a to jako součást „balíku“ změn základních školských zákonů a celého systému vymezení, organizace a fungování vzdělávacího systému a vzdělávací soustavy v ČR.
- Zákon stanovil novou definici pedagogického pracovníka, předpoklady pro výkon pedagogické činnosti, získávání odborné kvalifikace pedagogických pracovníků, podmínky pro výkon funkce ředitele škol a školských zařízení, (zcela základní) systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a jejich kariérní růst.
- Již od svého prvního znění zákon **předpokládá magisterské (pedagogické!) vysokoškolské vzdělání pro učitele 1., 2. stupně ZŠ, učitele na středních a vyšších odborných školách** (kromě např. učitelů praktického vyučování či učitelů uměleckých odborných předmětů, kde je předpoklad bakalářského pedagogického vzdělání apod.). V případě učitelů v MŠ je minimem středoškolské vzdělání zaměřené na přípravu učitelů předškolního vzdělávání.
- Původní zákon rovněž předpokládal **pro ty, kteří nesplňují tyto kvalifikační požadavky**, že mohou vykonávat přímou pedagogickou činnost **nejdéle po dobu 5 let**, pokud v této době ne zahájí studium, kterým potřebný předpoklad získají, a toto studium úspěšně ukončí. **Tato výjimka byla následně v roce 2009 prodloužena na 10 let.**
- S blížícím se uplynutím 10leté výjimky v roce 2014 MŠMT uskutečnilo mimořádné šetření o nekvalifikovaných pedagogických pracovnících – učitelích, které přineslo údaje **o celkovém počtu 11 090 učitelů bez odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost**, tj. 8,2 % ze všech učitelů (bez ohledu na výši úvazku). Po přepočtení na plné úvazky se jednalo o 8 380 učitelů, tj. 6,4 % (ze všech plných úvazků).
- I v důsledku těchto zjištění **byla schválena novela zákona o pedagogických pracovnících, účinná od 1. 1. 2015**, která umožnila vykonávat přímou pedagogickou činnost po uvedeném datu rodilým mluvčím, učitelům některých

předmětů pracujícím na zkrácený úvazek, pedagogickým pracovníkům s dostatečnou praxí, kteří dosáhli alespoň 55 let věku (u těchto osob se bude považovat předpoklad odborné kvalifikace při splnění určitých podmínek za splněný).

- Novela zákona z roku 2014 rovněž přinesla možnost školám (resp. ředitelům škol, kteří o tom rozhodují) zaměstnávat nekvalifikované pedagogické pracovníky, pokud není možné na jejich místa nalézt pracovníky kvalifikované (**tzv. učení „na výjimku“**).
- Pokud se přesuneme do situace dnešních dní, pak dle aktuálního mimořádného šetření z března 2019 ke stavu učitelského sboru v regionálním školství **je na MŠ, ZŠ, SŠ a VOŠ v celorepublikovém průměru 6,6 % úvazků učitelů bez splnění zákonem požadované kvalifikace**. Situace je ale odlišná v jednotlivých krajích, kde v Karlovarském kraji se jedná o 12,5 %, ve Středočeském kraji o 12,0 % a v Praze o 10,4 % úvazků učitelů. Na druhé straně je zde Zlínský kraj s 2,8 % úvazků učitelů bez kvalifikace (viz Graf č. 1 níže, který zobrazuje celkové podíly počtu nekvalifikovaných učitelů). Z šetření rovněž vyplývá, že průměrný věk učitelů v regionálním školství, kde jich pracuje téměř 150,6 tisíc (odpovídá 135,3 tisícům úvazků), je poměrně vysoký a dosahuje 47,2 let .

Graf. č 1 Podíl nekvalifikovaných učitelů napříč kraji v (%) – březen 2019

Zdroj: ČŠI (2019)

- Pro zajímavost je nutné doplnit údaje o tzv. „**aprobovanosti učitelů**“, tedy o tom, zda vykonávají učitelé svoji práci (učí) v oblasti vzdělávání (předmětu), který vystudovali (tedy uplatňují svou odbornost). **Toto již zákon nepožaduje a zajištění aprobované výuky je plně v rukou a na zvážení každého ředitele školy (stejně jako obecná garance kvality podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání)**. Dle údajů z roku 2019 v **celorepublikovém průměru probíhá výuka aprobovaně v 82,2 % případů**, v případě Karlovarského kraje je to jen 72,1 %. Naopak nejvyšší hodnotu dosahují ve Zlínském kraji, kde se jedná o 87,2 % vyučovacích hodin.

Autoři: Karel Gargulák, Radka Hrdinová, Miroslav Hřebecký